

บทที่ ๓

สภาพทั่วไป

๓.๑ บทนำ

เพื่อให้การวิจัยสมบูรณ์ขึ้น การที่จะกำหนดการพัฒนาของชุมชนเมือง จำเป็นต้องอาศัยการศึกษาถึงสภาพต่าง ๆ เช่น ลักษณะภูมิประเทศ ธรณีวิทยา สภาพภูมิอากาศ ทรัพยากร การคมนาคมติดต่อระหว่างภูมิภาค และลักษณะการใช้ที่ดิน เป็นต้น ทั้งนี้ ในบทนี้จึงเป็นการศึกษาถึงลักษณะทางด้านกายภาพสภาพทั่วไป ที่มีอิทธิพลต่อพื้นที่บริเวณศึกษา ได้แก่

- ๓.๑.๑ ลักษณะและสภาพต่าง ๆ ทางภูมิศาสตร์ของที่ตั้ง ทั้งระดับภาค จังหวัด และเทศบาลเมืองลพบุรี รวมถึงความสัมพันธ์กับพื้นที่โดยรอบ

๓.๒ ลักษณะที่ตั้ง

๓.๒.๑ ลักษณะภูมิประเทศของภาคกลาง*

ภาคกลางเป็นภูมิภาคที่อยู่ตั้งแต่ประมาณละติจูดที่ ๕° เหนือลงมาจนถึงอ่าวไทย อยู่ในบริเวณที่ราบลุ่มน้ำตอนกลางของประเทศ ซึ่งเป็นที่ราบดินตะกอนที่น้ำพัดพาโคลนและตะกอนมาทับถมจนหนา โดยเฉพาะในบริเวณที่ราบที่มีแม่น้ำหลายสายไหลผ่าน แม่น้ำที่สำคัญ คือ แม่น้ำ

* สำนักผังเมือง, "รายงานการวิจัยจังหวัดภาคกลาง" (กรุงเทพมหานคร : สำนักผังเมือง กระทรวงมหาดไทย, ๒๕๒๑), หน้า ๕.

เจ้าพระยา แม่น้ำลพบุรี และแม่น้ำป่าสัก ที่ราบภาคนี้ถูกล้อมรอบด้วยภูเขา จะเปิดโล่งเฉพาะทางใต้ที่ลงสู่อ่าวไทยเท่านั้น จึงเป็นบริเวณที่รับฝนน้อย เนื่องจากมีภูเขาบังลมฝน เนื้อที่เป็นดินเหนียวปนทรายเล็กน้อยเก็บกักน้ำได้ดี เหมาะในการปลูกข้าวแบบนาลุ่ม แต่เนื่องจากมีปริมาณน้ำฝนประมาณ ๑,๔๐๐ มิลลิเมตรต่อปี ซึ่งอยู่ในเกณฑ์ต่ำ สำหรับดินข้าวที่ต้องการน้ำฝนเฉลี่ยตลอดปีอย่างน้อย ๑,๗๒๔ มิลลิเมตรต่อไป ดังนั้น จึงต้องอาศัยการชลประทานช่วยมาก อย่างไรก็ตาม บริเวณนี้ก็เป็นแหล่งข้าวที่สำคัญของประเทศ นอกจากนี้ยังปลูกพืชสำคัญอื่น ๆ ในบริเวณที่สูงขึ้นไป ได้แก่ ถั่ว งา ฝ้าย, พืชผัก ผลไม้ อีกด้วย

ภาคกลางประกอบด้วย จังหวัดลพบุรี สระบุรี ชัยนาท สิงห์บุรี อ่างทอง พระนครศรีอยุธยา ปทุมธานี นนทบุรี และสมุทรปราการ มีเนื้อที่รวมกัน ๑๔,๔๔๔ ตารางกิโลเมตร มีความหนาแน่นเฉลี่ยประมาณ ๑๔๒ คนต่อ ๑ ตารางกิโลเมตร ในปี ๒๕๒๐

๓.๒.๒ ที่ตั้งและลักษณะภูมิประเทศของจังหวัดลพบุรี

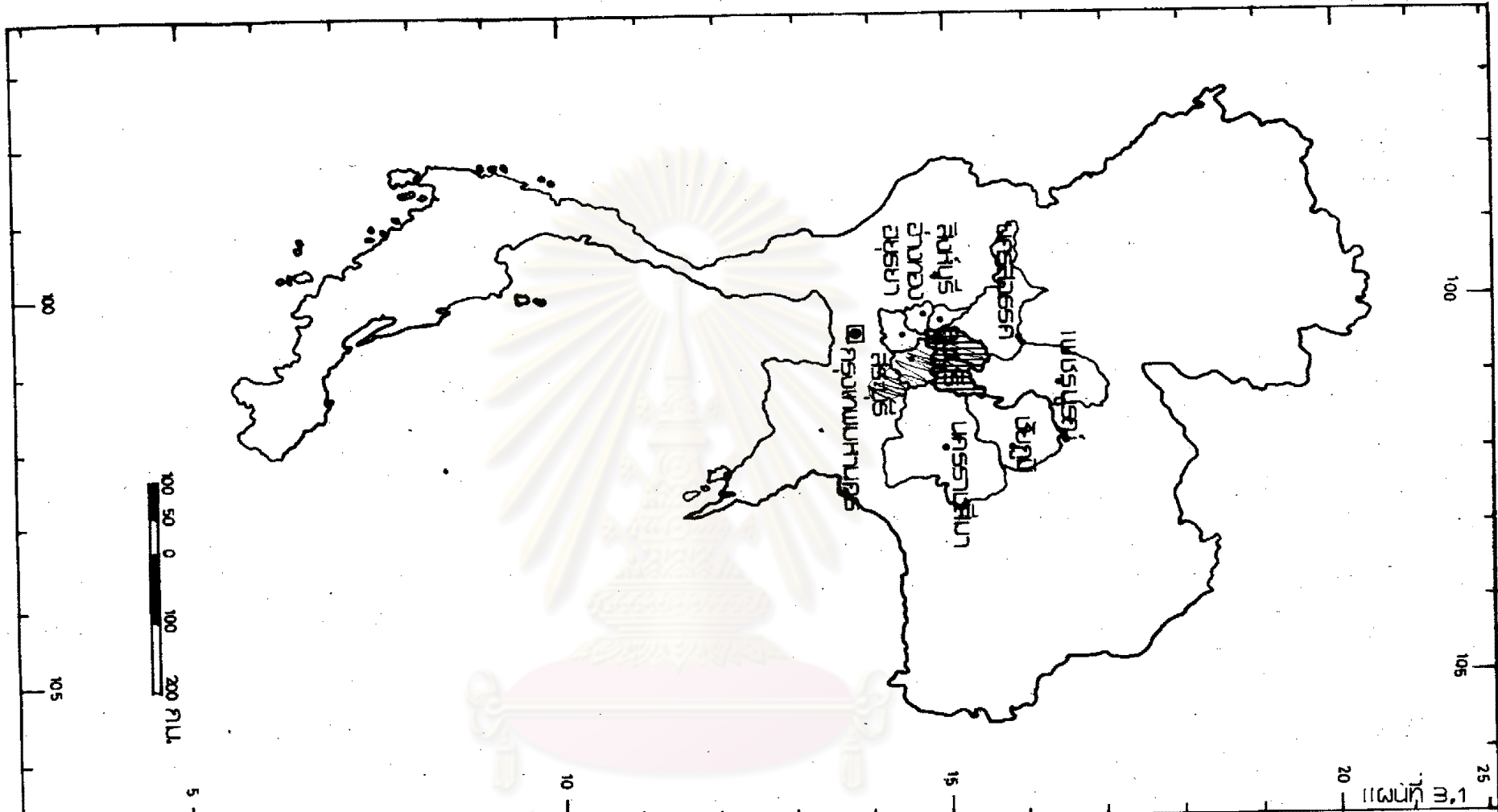
๓.๒.๒.๑ ที่ตั้งตามพิกัดภูมิศาสตร์* ลพบุรีตั้งอยู่ในบริเวณตอนกลางของประเทศ อยู่ระหว่างละติจูดที่ ๑๔° ๓๗' เหนือ ถึง ๑๕° ๒๗' เหนือ และระหว่างลองจิจูดที่ ๑๐๐° ๒๔' ตะวันออก ถึง ๑๐๑° ๒๒' ตะวันออก ซึ่งบริเวณนี้จะอยู่ในเขตลองจิจูดค่าของโลก ใกล้เส้นศูนย์สูตร

๓.๒.๒.๒ ที่ตั้งสัมพันธ์กับจังหวัดอื่น ๆ^๒ พื้นที่จังหวัดลพบุรีมีอาณาเขตติดต่อกับจังหวัดใกล้เคียง ดังนี้

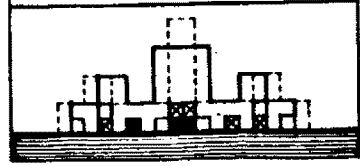
ทิศเหนือ ติดต่อกับบริเวณพื้นที่ซึ่งเป็นที่ราบลอนสลับกับเนินเขา และบริเวณที่ราบลุ่มแม่น้ำป่าสัก ของจังหวัดเพชรบุรี

* กรมแผนที่ทหาร, "แผนที่ทหาร" (กรุงเทพฯ: กรมแผนที่ทหาร กระทรวงการโหม, ๒๕๑๒) ชุดที่ I ๗๐๑๗๗

^๒ เรื่องเดียวกัน

แผนที่ 3.1

แสดง : ที่ตั้งจังหวัดลพบุรี
 ที่มา : แผนกทหาร

สัญลักษณ์

**แผนนโยบายการพัฒนา:
 ชุมชนเทศบาลเมืองลพบุรี**

นิสิต	ประพันธ์	วิชาศิลป์
A 935200		
อาจารย์ที่ปรึกษา	ผศ. เตชา	บุญคำ
แผนกวิชา พังเมือง		บัณฑิตวิทยาลัย
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย		พ.ศ. 2523

ทิศตะวันออก ติดต่อกับบริเวณพื้นที่ด้านตะวันตกของที่ราบสูงของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ในเขตจังหวัดชัยภูมิ และนครราชสีมา โดยมีแนวเทือกเขาพังเหย และลำน้ำลำพญาเป็นแนวเขตแดน

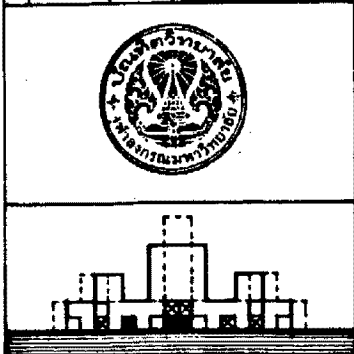
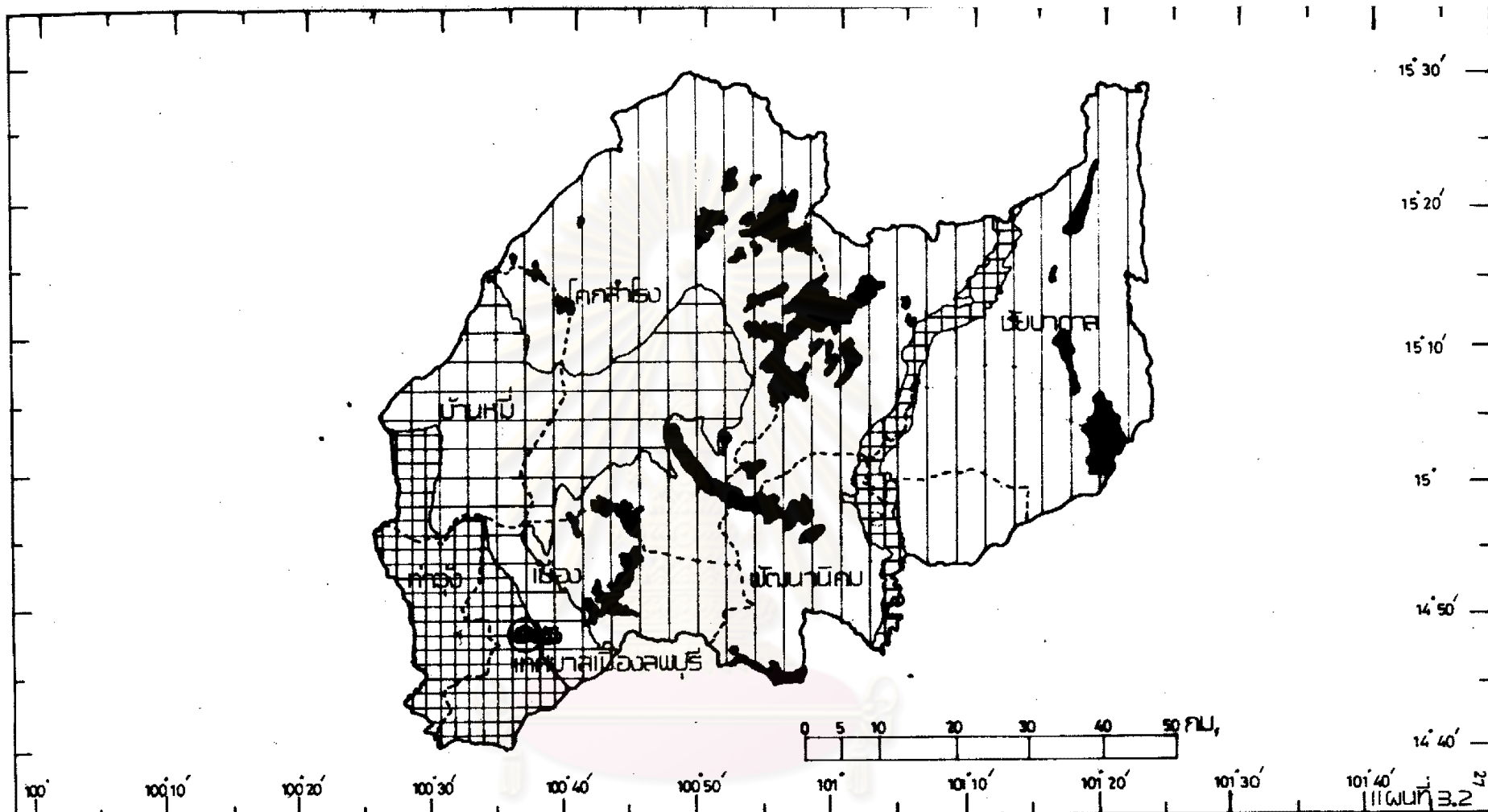
ทิศตะวันตก จะติดต่อกับพื้นที่ที่เป็นที่ราบลอนสลับเนินเขา ในเขตจังหวัดนครสวรรค์ และบริเวณที่ราบลุ่ม น้ำท่วมถึงในเขตจังหวัดสิงห์บุรีและอ่างทอง

ทิศใต้ ติดต่อกับบริเวณพื้นที่ราบลุ่มน้ำท่วมถึงในเขตจังหวัดอยุธยา สระบุรี และบริเวณพื้นที่ราบลอนสลับภูเขาในเขตจังหวัดสระบุรี

๓.๒.๒.๓ ลักษณะภูมิประเทศทั่วไป โดยทั่วไปมีลักษณะเป็นที่ราบ เนินและภูเขา พื้นที่ทางทิศเหนือ ทิศตะวันออก และทิศใต้ เป็นที่ดอน มีภูเขาและป่า ทางทิศตะวันตกและทิศตะวันตกเฉียงเหนือเป็นที่ราบลุ่ม น้ำท่วมแทบทุกปี

๓.๒.๒.๔ ขนาดและรูปร่างของจังหวัด ลพบุรีมีพื้นที่ประมาณ ๖,๑๖๑ ตารางกิโลเมตร มีส่วนกว้างของพื้นที่ตามแนวเหนือใต้ เฉลี่ย ๖๐.๖๖ กิโลเมตร และส่วนยาวตามแนวตะวันตก - ตะวันออก เฉลี่ย ๖๔.๔๐ กิโลเมตร ซึ่งเป็นระยะทางที่ใกล้เคียงกันมาก รูปร่างของจังหวัดลพบุรี จึงมีลักษณะแบบสี่เหลี่ยมผืนผ้าเกือบจะเป็นสี่เหลี่ยมจัตุรัส

ศูนย์วิจัยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

แสดง : เขตภูมิประเทศ จังหวัดลพบุรี
 ที่มา : แผนที่ทหาร

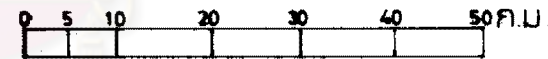
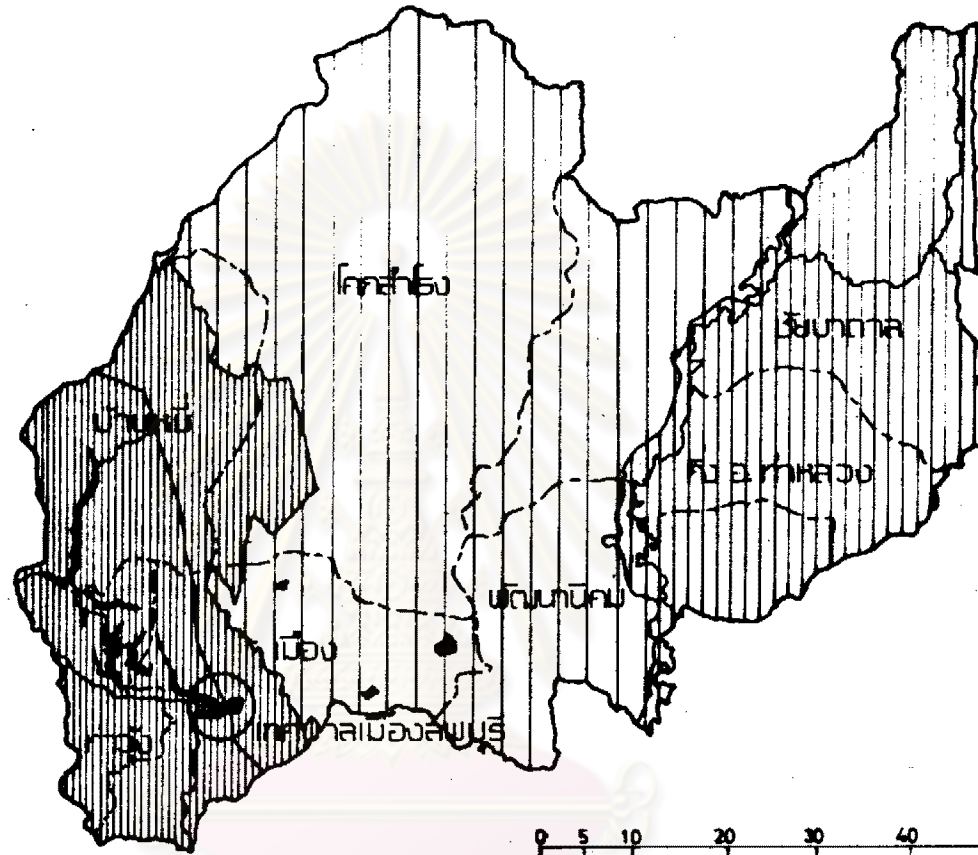
สัญลักษณ์

- ที่ราบดินตะกอนลุ่มแม่น้ำใหม่
- ที่ราบดินตะกอนลุ่มแม่น้ำกลางใหม่และลุ่มแม่น้ำเก่า
- ที่ราบลอนสลับเนินต่ำ แลภูเขา
- ภูเขาสลับที่ราบระหว่างภูเขา

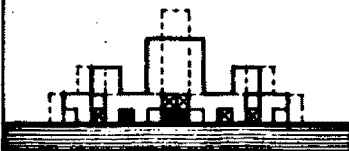
**แผนนโยบายการพัฒนา:
 ชุมชนเทศบาลเมืองลพบุรี**

นิสิต **ประพันธ์** วิชาศิลปะ
 A 835200

อาจารย์ที่ปรึกษา **ผศ. เดชา** บุญคำ
 แผนกวิชา พืชเมือง บัณฑิตวิทยาลัย
 จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย พ.ศ. 2523

แผ่นที่ 3.3

แสดง : เขตระบบลุ่มน้ำ
ที่มา : แผนกกิจการ

สัญลักษณ์

- ลุ่มน้ำต้นตะวันตก
- ลุ่มน้ำต้นตะวันออก
- ลุ่มน้ำตอนกลาง

แผนนโยบายการพัฒนา:
ชุมชนเทศบาลเมืองลำพูน

นิติค A 935200	ประพันธ์	วิชาศิลป์
อาจารย์ที่ปรึกษา	ผศ. เศษ	บุญคำ
แผนกวิชา พังเมือง		บัณฑิตวิทยาลัย
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย		พ.ศ. 2523

๓.๒.๒.๔ ลักษณะภูมิประเทศ* ลักษณะภูมิประเทศแบบต่าง ๆ ที่ปรากฏอยู่ในเขตจังหวัดลพบุรี อาจจำแนกออกได้เป็น ๔ ประเภท ทั้งนี้โดยพิจารณาจากสภาพความสูงของพื้นที่จากระดับน้ำทะเล สภาพความสูงท้องถิ่น และสภาพความลาดเทของพื้นที่ รวมทั้งพิจารณาประกอบกับขอบเขตการกำเนิดและการพัฒนาเปลี่ยนแปลงของพื้นที่แบ่งเป็น

๑. บริเวณที่ราบลุ่มน้ำท่วมถึง
๒. บริเวณที่ราบดินตะกอนลุ่มแม่น้ำกลางใหม่ และลุ่มแม่น้ำเก่า
๓. บริเวณที่ราบลอนสลับเนินเขาหรือภูเขา
๔. บริเวณภูเขาสลับกับที่ราบระหว่างภูเขา

๓.๒.๒.๖ ลักษณะการกระจายทางพื้นที่และคุณลักษณะสำคัญของภูมิประเทศลักษณะภูมิประเทศดังกล่าว จะสามารถแบ่งการพิจารณาแยกเป็นเขตภูมิประเทศได้ ๗ เขต

๑. บริเวณที่ราบน้ำท่วมถึงทางค้ำน้ำตะวันตกเฉียงใต้ของจังหวัดหรือบริเวณที่ราบดินตะกอนลุ่มแม่น้ำใหม่ เป็นบริเวณที่มีลักษณะภูมิประเทศเป็นแบบที่ราบต่อเนื่องกันเป็นบริเวณกว้างตามแนวพื้นที่ซึ่งมีแม่น้ำเจ้าพระยา แม่น้ำลพบุรี และลำธารธรรมชาติต่าง ๆ ไหลผ่านบริเวณนี้ จะต่อเนื่องกับบริเวณที่ราบลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยาในเขตจังหวัดชัยนาท สิงห์บุรี และอ่างทอง พื้นที่นี้จะครอบคลุมพื้นที่บริเวณมุด้านตะวันตกเฉียงใต้ของอำเภอบ้านหมี่ พื้นที่ส่วนใหญ่ของอำเภอท่าเรือ และพื้นที่บริเวณมุด้านตะวันตกเฉียงใต้ของอำเภอเมือง บริเวณ

* สุรพันธ์ อินค้ทอง, ลพบุรี (กรุงเทพมหานคร : บริษัทการพิมพ์, ๒๕๒๒) หน้า ๖-๑๒

ตั้งกล่าวนี้ มีพื้นที่ประมาณ ๕๑๐ ตารางกิโลเมตร หรือร้อยละ ๘.๒๔ ของพื้นที่ทั้งจังหวัด พื้นที่ศึกษาด้านตะวันตกจะอยู่ในบริเวณนี้

ลักษณะภูมิประเทศแบบนี้มีขอบเขตการกำเนิดและพัฒนา เปลี่ยนแปลงที่เกี่ยวข้องกับขบวนการตกตะกอน และหับถมของลำน้ำสายต่าง ๆ ที่ไหลผ่าน โดยในช่วงระยะเวลาที่เกิดภาวน้ำท่วมตะกอนต่าง ๆ จะหับถมบริเวณพื้นที่สองฝั่งลำน้ำทำให้เกิดสภาพภูมิประเทศเป็นที่ราบเรียบ เป็นบริเวณกว้างขวางต่อเนื่องกัน พื้นที่บริเวณนี้จะอยู่สูงจากระดับน้ำทะเลค่อนข้างต่ำ ประมาณ ๒ - ๒๐ เมตร ความสูงต่างระดับในบริเวณต่าง ๆ ของพื้นที่มีน้อยมาก ซึ่งจะพบว่าบริเวณที่มีระดับความสูงจากระดับน้ำทะเลต่ำที่สุด ตามแนวพื้นที่ใกล้ลำน้ำต่าง ๆ สูงประมาณ ๒ - ๑๐ เมตร ในขณะที่บริเวณที่มีระดับความสูงของพื้นที่มากที่สุด ในบริเวณของพื้นที่ที่ค่อนข้างมาทางตะวันตกวันออกติดต่อกับบริเวณที่ราบดินตะกอน ลุ่มน้ำกลางใหม่ จะมีความสูงเพียง ๑๐ - ๒๐ เมตร จากลักษณะดังกล่าว เป็นผลทำให้สภาพความลาดเทของพื้นที่ อยู่ในระดับต่ำโดยมีค่าความลาดเทต่ำกว่าร้อยละ ๑

๒. บริเวณที่ราบดินตะกอนลุ่มแม่น้ำกลางใหม่ และที่ราบดินตะกอนลุ่มแม่น้ำเก่า เป็นบริเวณที่มีลักษณะภูมิประเทศเป็นแบบที่ราบค่อนข้างสม่ำเสมอติดต่อกัน เป็นบริเวณกว้างต่อเนื่องมาทางด้านตะวันออก จากบริเวณที่ราบดินตะกอนลุ่มแม่น้ำลพบุรี บริเวณนี้จะครอบคลุมพื้นที่ส่วนใหญ่ของอำเภอบ้านหมี่ พื้นที่ส่วนหนึ่งในบริเวณตอนกลาง และต่อเนื่องไปทางตะวันตกเฉียงใต้ของอำเภอดอกสัาโรง ติดต่อกับบริเวณพื้นที่ราบใน

เขตอำเภอบ้านหมี่ และบริเวณพื้นที่ตอนกลางของอำเภอเมือง บริเวณที่มีพื้นที่ประมาณ ๑,๐๒๐ ตารางกิโลเมตร หรือร้อยละ ๑๖.๔๔

ภูมิประเทศในบริเวณนี้ได้ผ่านขบวนการตกตะกอนทับถมของลำน้ำในระยะเวลายาวนานมากกว่าบริเวณที่ราบดินตะกอนลุ่มแม่น้ำลพบุรี โดยเฉพาะในเขตอำเภอกอสุวารี โดยเฉพาในเขตอำเภอกอสุวารี มีอายุการกำเนิด และพัฒนาเปลี่ยนแปลงเก่าแก่มากขึ้นอีกจนปรากฏเป็นบริเวณที่ราบดินตะกอนลุ่มแม่น้ำเก่า จากสภาพดังกล่าวทำให้ลักษณะภูมิประเทศโดยส่วนรวมคล้ายคลึงกับบริเวณที่ราบดินตะกอน ลุ่มแม่น้ำลพบุรี แต่ระดับความสูงของพื้นที่จากระดับน้ำทะเลในบริเวณนี้จะสูงมากกว่า โดยมีค่าความสูงประมาณ ๒๐ - ๓๕ เมตร มีความสูงต่างระดับมากกว่าร้อยละ ๑ โดยเฉพาะบริเวณที่ราบดินตะกอนลุ่มแม่น้ำเก่า

๓. บริเวณที่ราบลอนสลับเนินเขาทางด้านเหนือของจังหวัด เป็นที่ราบที่มีระดับความสูงของพื้นที่ไม่สม่ำเสมอ เป็นบริเวณกว้างต่อเนื่องจากบริเวณที่ราบดินตะกอนลุ่มน้ำกลางใหม่ และดินตะกอนลุ่มน้ำเก่า อยู่ในบริเวณพื้นที่ด้านตะวันตกเฉียงเหนือ ในเขตอำเภอกอสุวารี มีพื้นที่ประมาณ ๔๔๐ ตารางกิโลเมตร หรือร้อยละ ๑๓.๖๓

ภูมิประเทศในบริเวณนี้จะมีขบวนการกำเนิด และการพัฒนาเปลี่ยนแปลงที่เกี่ยวกับการกัดกร่อน และการชะล้างพังทลาย บริเวณพื้นที่เดิมเป็นส่วนใหญ่ ทำให้เกิดเป็นที่ราบ และมีเนินเขาหรือภูเขาแทรกอยู่เป็นบางบริเวณ พื้นที่ส่วนใหญ่

จะมีความสูงจากระดับน้ำทะเล ๔๐ - ๑๒๐ เมตร โดยมีความสูงเพิ่มขึ้นจากด้านใต้ขึ้นไปทางด้านเหนือของพื้นที่ มีจุดสูงสุดของพื้นที่ สูงเฉลี่ย ๒๐๐ - ๓๐๐ เมตร

๔. บริเวณที่ราบลอนสลับภูเขาทางด้านใต้ของจังหวัด มีพื้นที่ครอบคลุมตอนใต้ของอำเภอโคกสำโรง บริเวณมุมด้านตะวันตกเฉียงใต้ของอำเภอชัยบาดาล พื้นที่ด้านตะวันออกของอำเภอเมือง และทางด้านตะวันตกของอำเภอพัฒนานิคม มีพื้นที่ ๑,๒๐๐ ตารางกิโลเมตร หรือร้อยละ ๑๔.๔๔ บริเวณนี้มีพื้นที่สูงขึ้นเป็นกลุ่มภูเขากระจายอยู่เกือบโดยรอบพื้นที่ มีความสูงประมาณ ๒๐๐ - ๖๕๐ เมตร ตอนกลางของพื้นที่เป็นที่ราบลอน มีความสูงประมาณ ๕๐ - ๑๐๐ เมตร
๕. บริเวณที่ราบลอนสลับภูเขา ทางด้านตะวันออกมีพื้นที่ครอบคลุมท้องที่อำเภอชัยบาดาลฝั่งตะวันออกของแม่น้ำป่าสัก พื้นที่กิ่งอำเภอท่าหลวง และพื้นที่ด้านตะวันออกของอำเภอพัฒนานิคม มีพื้นที่ ๑,๓๓๐ เมตร หรือร้อยละ ๒๑.๕๔ พื้นที่ส่วนใหญ่เป็นที่ราบลอน มีความสูงประมาณ ๖๐ - ๒๐๐ เมตร ในบริเวณนี้มีที่ราบดินตะกอนลุ่มแม่น้ำแบบ ๆ ซึ่งมีการพัฒนาที่ยังไม่สมบูรณ์เด่นชัดปรากฏอยู่ตามแนวลำน้ำสนธิ ซึ่งเป็นสาขาหนึ่งของแม่น้ำป่าสัก และตามแนวลำห้วยกลาง บริเวณพื้นที่ เป็นภูเขาจะปรากฏอยู่ในบริเวณที่ค่อนข้างมาทางตะวันออกของพื้นที่ มีความสูงประมาณ ๒๐๐ - ๓๐๐ เมตร
๖. บริเวณภูเขาสลับกับที่ราบเชิงเขา ภูมิภาคส่วนใหญ่เป็นภูเขาและเนินเขาต่อเนื่องกัน เป็นบริเวณกว้าง ในพื้นที่ตอนกลางของจังหวัด ครอบคลุมพื้นที่ด้านตะวันออกของอำเภอโคกสำโรง และด้านตะวันตกของอำเภอชัยบาดาล มีพื้นที่ประมาณ ๑,๐๒๑.๐๗ ตารางกิโลเมตร หรือร้อยละ ๑๖.๕๗

๗. บริเวณที่ราบดินตะกอนลุ่มแม่น้ำป่าสัก เป็นบริเวณที่มีภูมิประเทศเป็นแบบที่ราบค่อนข้างแบบราบ เป็นแนวแคบ ๆ กว้างประมาณ ๒ กิโลเมตรไปตามแนวความยาวของลำน้ำป่าสักตามแนวเหนือใต้ ผ่านตอนกลางของอำเภอชัยบาดาล ด้านตะวันตกของกิ่งอำเภอท่าหลวง ตอนกลางของอำเภอพิบูลนิคม มีพื้นที่ประมาณ ๒๔๐ ตารางกิโลเมตร หรือร้อยละ ๓.๔ มีระดับความสูงประมาณ ๒๔ - ๖๐ เมตร ซึ่งสูงกว่าบริเวณพื้นที่ราบดินตะกอนลุ่มแม่น้ำลพบุรี

การศึกษาถึงลักษณะภูมิประเทศ จะช่วยชี้แนะประกอบการพิจารณาในการกำหนดคู่ทางการพัฒนาพื้นที่บริเวณศึกษา

โดยสรุปแล้ว จากตำแหน่งที่ตั้งของจังหวัด ตามทิศทางภูมิศาสตร์จะส่งผลกระทบต่อ และบ่งถึงลักษณะภูมิอากาศ ซึ่งจะมีลักษณะที่คล้ายกันกับภูมิภาคอื่น ๆ ของภาคกลางของประเทศ ในกรณีที่พิจารณาถึงความสัมพันธ์กับพื้นที่โดยรอบ ๆ จังหวัดแล้ว จะชี้แสดงให้เห็นว่า โอกาสของความเป็นศูนย์กลางของพื้นที่ตามธรรมชาติระหว่างจังหวัดต่าง ๆ ในเขตที่ราบภาคกลางของประเทศอยู่ในระดับสูง ในขณะที่เดียวกันพื้นที่จังหวัดลพบุรีก็ยังมีลักษณะความเป็นศูนย์กลางระหว่างภูมิภาคต่าง ๆ ทางตอนเหนือ ทางภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และเมืองหลวงของประเทศอีกด้วย แต่อย่างไรก็ตาม ระดับความเป็นศูนย์กลางของพื้นที่จังหวัดลพบุรีในสภาพการณ์จริง ๆ นั้น จะต้องพิจารณาถึงองค์ประกอบของพื้นที่หน่วยอื่น ๆ อีก เช่น สภาพความสามารถในการเข้าถึงของพื้นที่ ได้แก่ เส้นทางคมนาคมด้านต่าง ๆ โดยเฉพาะการคมนาคมทางบก ที่เชื่อมต่อระหว่างพื้นที่ต่าง ๆ ด้วย

๓.๒.๓ ลักษณะของพื้นที่โดยรอบ บริเวณเทศบาลเมืองลพบุรี

๓.๒.๓.๑ พื้นที่ติดต่อกับ

ด้านเหนือ ติดต่อกับเขตทหาร ซึ่งเป็นที่ตั้งของค่ายสมเด็จพระนารายณ์มหาราช เป็นระยะทางยาวประมาณ

๑,๔๐๐ เมตร ตั้งแต่คูเมืองเดิมจนถึงวงเวียนศรีสุริโยทัย ตั้งแต่วงเวียนศรีสุริโยทัยถึงทางหลวงหมายเลข ๑ (พหลโยธิน) ความยาวกว่าครึ่งหนึ่งเป็นเขตทหาร และบางส่วนเป็นทุ่งนา ด้านเหนือของส่วนหัวเมืองเดิมเป็นลำคลองซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของแม่น้ำลพบุรี และบริเวณอยู่อาศัย

ด้านทิศใต้ ตั้งแต่^{TR}คูรถไฟสายเหนือ ถึงแนวถนนลพบุรี - ป่าหวาย ส่วนใหญ่เป็นทุ่งนา ด้านใต้หัวเมืองเดิมเป็นที่อยู่อาศัย

ด้านตะวันออก ติดต่อกับทุ่งนา และมีหมู่บ้านอยู่ตามสองข้างทางหลวงหมายเลข ๑

ด้านตะวันตก ติดต่อกับแม่น้ำลพบุรี และย่านที่อยู่อาศัย

๓.๒.๓.๒ ภูมิประเทศและความลาดชัน

ด้านทิศตะวันออกของบริเวณศึกษา พื้นที่ทางออกไป ๔ - ๕ กิโลเมตร จะมีภูเขา เช่น เขาเอราวัณ และ ภูเขาที่สำคัญที่มีเทือกเขาติดต่อกัน คือ เขาวง เขาจีนแล เขาหนอกวัว เขาขวาง เขาสามยอด และเขาพระพุทธ โดยมียอดสูงจุดสูงประมาณ ๕๒๔ เมตร เหนือระดับน้ำทะเลปานกลาง

๓.๒.๔ ลักษณะของดิน เขตเทศบาลเมืองลพบุรี อยู่ในบริเวณที่ราบดินตะกอนลุ่มแม่น้ำใหม่ และบริเวณที่ราบดินตะกอนลุ่มแม่น้ำกลางใหม่ และลุ่มแม่น้ำเก่า ลักษณะของดินที่อยู่ในบริเวณนี้ จึงเป็นดินที่มีขบวนการกำเนิดและเปลี่ยนแปลงเนื่องมาจาก การเคลื่อนย้ายของวัสดุต้นกำเนิด (Transported Materials) วัสดุต้นกำเนิดของดินที่สำคัญ คือ ตะกอนต่าง ๆ ที่

* กรมแผนที่ทหาร, "แผนที่ทหาร" (กรุงเทพมหานคร : กรมแผนที่ทหาร กระทรวงกลาโหม, ๒๕๑๒) ชุดที่ L ๗๐๑๗

พืดพามากับลำน้ำ ลักษณะของดินจึงเป็นดินที่ร่วนซุยกัน หน้าดินลึก สภาพการระบายน้ำค่อนข้าง
 เลว จนถึงเลว ยกเว้นดินชุดเชียงใหม่ และชุดท่าม่วง ซึ่งมีปริมาณน้ำ พบอยู่ตามคันดินธรรมชาติ
 บริเวณสองฝั่งแม่น้ำลพบุรี สภาพการอุ้มน้ำของดินส่วนใหญ่จึงอยู่ในระดับสูง ความสามารถของดิน
 ที่ทำให้น้ำซึมผ่าน และการไหลบ่าของน้ำบนดินอยู่ในอัตราซ้ำ ลักษณะเนื้อดินส่วนใหญ่จะเป็นดินร่วน
 ดินร่วนปนทราย ดินร่วนเหนียวปนทราย จนถึงดินเหนียว

ดินชุดต่าง ๆ ในบริเวณนี้ เป็นดินที่มีความอุดมสมบูรณ์ปานกลางจนถึงค่อนข้างสูง ส่วน
 ใหญ่จะเหมาะสมในการปลูกข้าวมากกว่าพืชไร่ ยกเว้นดินชุดเชียงใหม่ กับชุดท่าม่วง ในบริเวณ
 คันดินธรรมชาติของลำน้ำลพบุรี ที่เหมาะสมต่อการปลูกพืชไร่มากกว่า

๓.๓ สภาพภูมิอากาศ

สภาวะของอากาศโดยทั่วไปของจังหวัดลพบุรี จัดอยู่ในภูมิอากาศแบบฝน เมืองร้อน
 เฉพาะฤดู คือ มีฤดูหนาวตลอดปี และมีฤดูแล้งที่เด่นชัด โดยได้รับอิทธิพลจากลมมรสุมตะวันตก
 เฝียงใต้ ซึ่งเริ่มตั้งแต่เดือนพฤษภาคม จนถึงเดือน ตุลาคม ทำให้มีฝนตกตลอดฤดู และจะมีฝน
 ตกมากที่สุดในเดือนกันยายน แต่ในฤดูมรสุมตะวันออกเฉียงเหนือ ซึ่งเริ่มตั้งแต่เดือนพฤศจิกายน
 ถึงเดือนกุมภาพันธ์ จะมีอากาศแห้งแล้งชัดเจนในขณะเดียวกัน อากาศก็จะเป็นลงด้วย จากเดือน
 กุมภาพันธ์ ถึงเดือน เมษายน ฤดูหนาวจะสูงขึ้นและอากาศจะแห้งแล้ง

๓.๓.๑ ความกดอากาศ

ความกดอากาศในบริเวณจังหวัดลพบุรีมีค่าเฉลี่ยทั้งปี ๑,๐๐๔.๓๖ มิลลิบาร์
 โดยมีความกดอากาศเฉลี่ยสูงสุดในเดือนธันวาคม จะเริ่มลดลงในเดือน เมษายน และลดลงต่ำ
 สุดในเดือน มิถุนายน และจะเริ่มสูงขึ้นอีกในเดือนตุลาคม ซึ่งจะมีลักษณะคล้ายกัน เกือบทั้ง
 ประเทศ

I 16888172

๓.๓.๒ อุณหภูมิ

อุณหภูมิโดยเฉลี่ยตลอดปี ๒๔.๓° เซ็นเซียส เดือนที่มีอากาศร้อนที่สุด คือ เดือน เมษายน เฉลี่ย ๓๗.๑ องศาเซลเซียส และเดือนที่มีอากาศหนาวที่สุดคือเดือน ธันวาคม ซึ่งมีอุณหภูมิเฉลี่ย ๒๔.๔ องศาเซลเซียส ค่าพิสัยของอุณหภูมิระหว่างปีประมาณ ๔.๓ องศาเซลเซียส

๓.๓.๓ ความชื้นสัมพัทธ์

ความชื้นสัมพัทธ์จะเป็นปฏิภาคโดยตรงกับปริมาณน้ำฝน ถ้ามีฝนตกมาก อากาศจะมีความชื้นสัมพัทธ์สูง จะเห็นได้ว่าในเดือนกันยายน เป็นเดือนที่มีฝนตกมากที่สุด จะมีความชื้นสัมพัทธ์สูงที่สุดด้วย คือ ๘๑ เปอร์เซ็นต์ เดือนมกราคม เป็นเดือนที่มีฝนตกน้อยจะมีความชื้นสัมพัทธ์ต่ำสุด คือ ๔๔ เปอร์เซ็นต์

๓.๓.๔ ปริมาณฝน

ปริมาณฝนเฉลี่ยทั้งปี ๑,๓๒๔ มิลลิเมตร โดยฝนที่ตกประมาณร้อยละ ๔๐ เนื่องมาจากอิทธิพลของมรสุมตะวันตกเฉียงใต้ ซึ่งเริ่มตั้งแต่เดือนพฤษภาคม ถึงเดือนตุลาคม นอกจากนี้จะมีปริมาณฝนเพียงเล็กน้อย เดือนที่มีฝนตกมากที่สุดได้แก่ เดือนกันยายน วัดได้เฉลี่ย ๒๔๒.๑ มิลลิเมตร และเดือนที่มีฝนตกน้อยที่สุด คือเดือนธันวาคม วัดได้ ๔.๔ มิลลิเมตร ปริมาณฝนตกสูงสุด เฉลี่ย ๑๖๔ มิลลิเมตรต่อวัน จากลักษณะที่ตั้งของบริเวณเขตเทศบาลเมืองที่มีภูเขาสูงอยู่ ห่างไม่มากนักในทางทิศตะวันออก และทิศตะวันออกเฉียงเหนือ จึงทำให้บริเวณศึกษา และบริเวณทิศตะวันออกและทิศตะวันออกเฉียงเหนือได้รับฝนมากกว่าบริเวณอื่นอยู่บ้าง เนื่องจากลมมรสุมตะวันตกเฉียงใต้ได้พัดพาเอาความชื้นและฝนมาปะทะเทือกเขาเหล่านั้น เหตุการณ์ลักษณะนี้อาจทำให้เกิดน้ำท่วมในบริเวณเขตเทศบาล เนื่องจากน้ำจากภูเขาได้ไหลบ่าลงมา ในกรณีที่มีฝนตกหนัก ในช่วงเดือนสิงหาคม ถึง เดือนตุลาคม

๓.๓.๕ การระเหยของน้ำ

การระเหยของน้ำจะมีสูงสุดใน เดือนมกราคม ซึ่งเป็น เดือนที่มีความชื้นสัมพัทธ์ต่ำที่สุด โดยมีค่าการระเหย ๑๖๐.๔ มิลลิเมตร การระเหยของน้ำจะมีผลต่อสภาพความแห้งแล้งของพื้นที่ เพราะถ้ามีการระเหยต่ำก็จะทำให้พื้นที่มีความชุ่มชื้นอยู่ได้นาน แม้ว่าจะมีฝนตก

ไม่มากนักก็ตาม จากการเปรียบเทียบกับอัตราการระเหยของน้ำจากสถานีตรวจอากาศต่าง ๆ ของกรมอุตุนิยมวิทยา ที่ตั้งกระจายอยู่ทั่วประเทศแล้ว จะเห็นว่า ลพบุรีมีค่าการระเหยของน้ำอยู่ในเกณฑ์ที่สูงที่สุด โดยมีค่าเฉลี่ย ๑,๓๗๔.๒ มิลลิเมตร เมื่อเทียบกับจังหวัดชัยภูมิ และ สุรินทร์ ที่มีการระเหยของน้ำสูง รองลงมาคือ มีค่าการระเหย ๑,๓๐๖.๘ และ ๑,๓๐๓.๒ มิลลิเมตร ตามลำดับ แต่ทั้งนี้มิได้หมายความว่า ลพบุรีจะเป็นพื้นที่ที่แห้งแล้งที่สุดของประเทศ เพราะการวัดค่าการระเหย ใช้เครื่องวัดน้ำระเหยแบบพิเช้ (Piche) โดยการติดตั้งวัดในสถานีตรวจอากาศที่ตั้งอยู่ในเขตเทศบาล จากการระเหยของน้ำที่มีปริมาณสูงนี้ จึงทำให้สภาวะของอากาศ อยู่ในสภาพแห้งแล้งในบางฤดู โดยปกติระหว่างเดือนพฤษภาคม ถึงเดือนตุลาคม เป็นฤดูเพาะปลูกในขณะนี้ปริมาณน้ำฝนจะมีมากกว่าอัตราการระเหยของน้ำ จึงเป็นผลให้มีจำนวนน้ำฝนเหลือพอเข้าเดือนพฤศจิกายน ถึงเดือนเมษายน จะมีอัตราการระเหยของน้ำสูง และมีปริมาณน้ำฝนต่ำ เป็นเหตุให้น้ำไม่พอที่จะทำการเพาะปลูก ดังนั้นในช่วงนี้จึงต้องอาศัยการชลประทานเป็นหลัก

๓.๓.๖ ลม

ทิศทางของลม ส่วนใหญ่พัดมาจากทิศใต้ ยกเว้นเดือนตุลาคมถึงเดือนมกราคม ที่มีลมมรสุมตะวันออกเฉียงเหนือ ทำให้ลมพัดมาจากทิศตะวันออกเฉียงเหนือ จากลักษณะพื้นที่ส่วนใหญ่เป็นที่ราบมีภูเขาสูงอยู่ทางด้านทิศตะวันออกเฉียงเหนือ อาจทำให้ทิศทางของลมเบี่ยงเบนไปบ้าง ความเร็วของลมเฉลี่ยสูงสุดในเดือนมีนาคม ๗.๐ น็อต และมีความเร็วของลมสูงสุดในเดือนกุมภาพันธ์ ๕๒ น็อต โดยพัดมาจากทางทิศตะวันออกเฉียงเหนือ

จากสภาพภูมิอากาศดังกล่าว ทำให้บริเวณพื้นที่ศึกษาได้รับผลกระทบในด้านความแห้งแล้ง ความร้อน ภาวะน้ำท่วมในบางพื้นที่ และมีผลต่อระบบอันวยความสะดวกของเมือง รวมทั้งกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการกสิกรรม ที่ตั้งอยู่ในบริเวณศึกษาด้วย

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

๓.๔ ทรัพยากรน้ำ

๓.๔.๑ น้ำผิวดิน

พื้นที่บริเวณเขตเทศบาลเมืองประกอบด้วย แม่น้ำลพบุรี และคลองชลประทาน เป็นแหล่งน้ำที่สำคัญที่ใช้ในการกสิกรรม และการผลิตน้ำประปา โดยมีความจุของน้ำในคลองชลประทานประมาณ ๑๐๐ P.P.M. และ ๓,๐๐๐ P.P.M. ในหน้าน้ำซึ่งอยู่ในอัตราที่ไม่สูงมากนักสำหรับกิจการประปา

๓.๔.๒ ธรณีวิทยาและทรัพยากรน้ำใต้ดิน

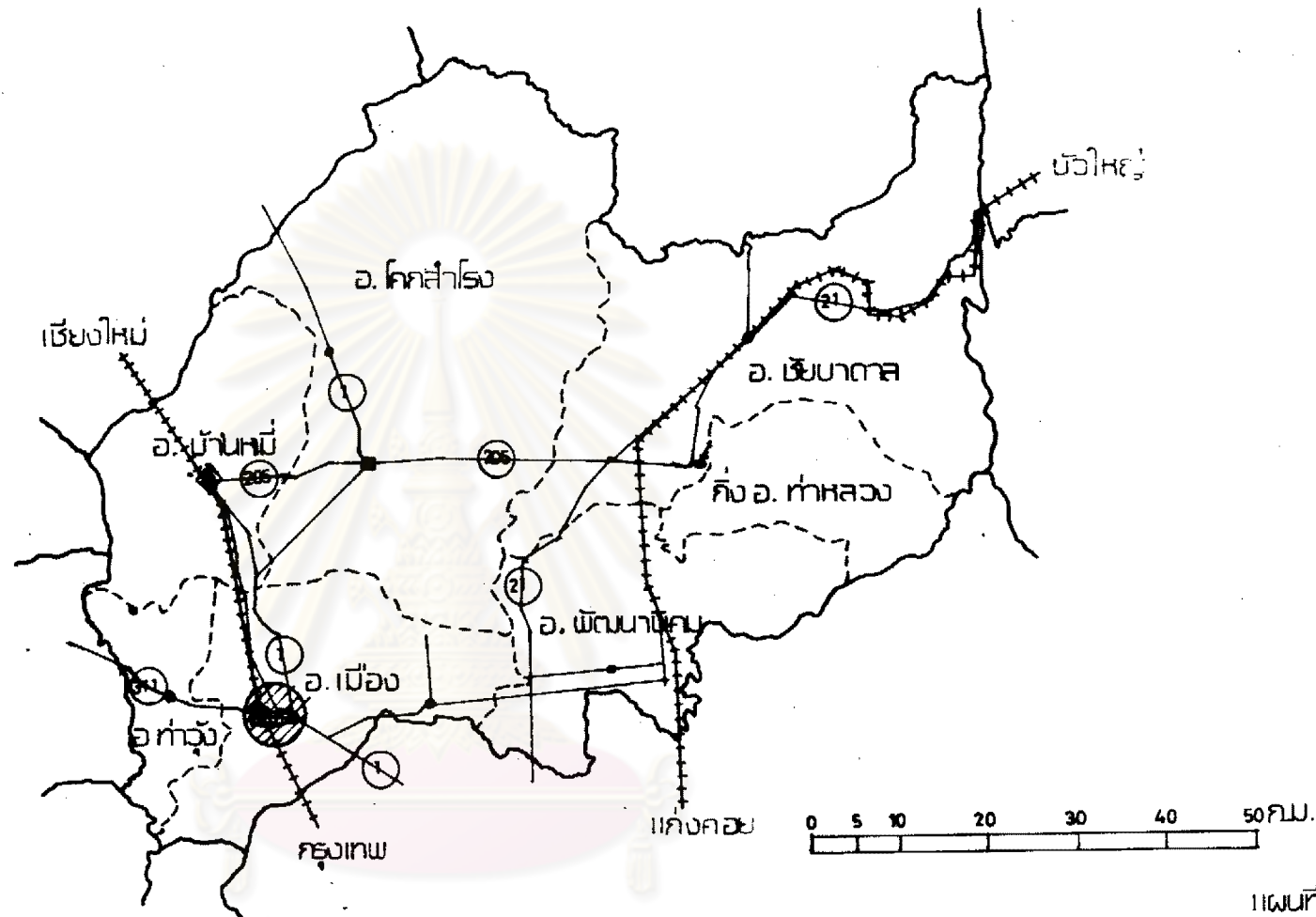
๓.๔.๓ ลักษณะทางธรณีวิทยา

พื้นที่ศึกษาอยู่ในบริเวณชั้นกักเก็บน้ำ "พนมทวน" ยุค Upper Tertiary ถึง Pleistocene (Phanom Thuan Aquifers) ซึ่งมีลักษณะโดยทั่วไปเป็น Terrace ต่ำ ๆ มีพื้นผิวดินค่อนข้างจะราบเรียบ ประกอบด้วยแหล่งสะสมตัวในหุบเขายันเกิดจากการเคลื่อนตัวของชั้นหินทั้งสองข้างของ The Lower Central Plain แหล่งสะสมตัวนี้ประกอบด้วยตะกอนหลาย ชนิดได้แก่ ชั้นดินเหนียวหนา ชั้นดินแกรนิต ชั้นทรายที่ไม่มีการคืบขนาดกรวดและเศษหินขนาดใหญ่อื่น ๆ ความหนาของแหล่งสะสมตัวมีตั้งแต่ประมาณ ๑๕ - ๖๐ เมตร หรือมากกว่า

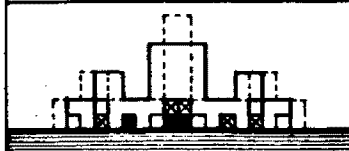
๓.๔.๔ ปริมาณน้ำใต้ดิน

เนื่องจากเป็นบริเวณอยู่ในชั้นสะสมตัวของชั้นหิน ซึ่งมีบางส่วนเป็นทรายแทรกอยู่ จะให้ปริมาณน้ำน้อยมากหรือเกือบเรียกว่าไม่ให้เลย เมื่อเปรียบเทียบกับบริเวณอื่น ๆ

ดังนั้น การนำเอาน้ำใต้ดินมาใช้ในเขตเทศบาลเมืองลพบุรีจึงมีอยู่น้อยมาก อาจจะก่อปัญหาในระยะยาวในการหาแหล่งน้ำมาใช้ในกิจการประปาได้ เมื่อน้ำในคลองชลประทานที่จำเป็นต้องใช้สำหรับการกสิกรรมในฤดูแล้งมีปริมาณน้อยลง และยังคงจำเป็นต้องนำมาใช้ในกิจการประปาอีก แม่น้ำลพบุรีที่ไม่ได้มีบทบาทในกิจการของน้ำประปาในปัจจุบัน อาจจะต้องถูกนำมาพิจารณาในอนาคต

แผนที่ 3.4

แสดง : เขตการปกครอง และ เส้นทางคมนาคม
ที่มา : แผนศึกษาธิการ

- สัญลักษณ์
- เขตจังหวัด
 - - - - - เขตอำเภอ
 - ถนน
 - ##### ทางรถไฟ
 - ⊙ เทศบาลเมืองสุพรรณบุรี
 - ⊠ เทศบาล
 - สุขาภิบาล

**แผนนโยบายการพัฒนา:
ชุมชนเทศบาลเมืองลพบุรี**

นิติศาสตร์	ประพันธ์	วิชาศิลป์
A 935200		
อาจารย์ที่ปรึกษา	พ.ศ. เศษ	บุญคำ
แผนกวิชา	ผังเมือง	บัณฑิตวิทยาลัย
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย		พ.ศ. 2523

๓.๔ การแบ่งพื้นที่การปกครอง

เขตการปกครองเป็นบริเวณพื้นที่ที่กำหนดขึ้น เพื่อความสะดวกในการบริหารและบริการ ประชากรที่อาศัยอยู่ในพื้นที่อย่างมีประสิทธิภาพ การกำหนดเขตการปกครองจึงแบ่งออกเป็น การปกครองส่วนภูมิภาค ซึ่งกำหนดเป็นเขตอำเภอ ตำบล และหมู่บ้าน

การปกครองส่วนท้องถิ่น ซึ่งแบ่งออกเป็น เขตเทศบาล สุขาภิบาล และเขตองค์การบริหารส่วนจังหวัด

๓.๔.๑ การปกครองส่วนภูมิภาค แบ่งเขตการปกครองเป็น ๖ อำเภอ ๑ กิ่งอำเภอ ๑๐๘ ตำบล และ ๘๕๑ หมู่บ้าน

๓.๔.๒ การปกครองส่วนท้องถิ่น แบ่งเขตการปกครอง เป็นองค์การบริหารส่วนจังหวัด เทศบาล ๓ แห่ง สุขาภิบาล ๕ แห่ง

๓.๖ การคมนาคม

ความสามารถในการเข้าถึงของจังหวัดลพบุรี ทำให้ทั้งทางบก ทางน้ำ และทางอากาศ

๓.๖.๑ การคมนาคมทางบก

๓.๖.๑.๑ ทางรถไฟ มีทางรถไฟสายเหนือที่ทำการเดินรถระหว่างสถานีรถไฟกรุงเทพฯและเชียงใหม่ ผ่านเขตอำเภอเมือง โดยเฉพาะเขตเทศบาลเมืองลพบุรี และอำเภอบ้านหมี่ ทางด้านตะวันออกของจังหวัด มีทางรถไฟสายแก่งคอย - ปี้อใหญ่ ผ่านในท้องที่อำเภอพัฒนานิคม และอำเภอชัยบาดาล

ศูนย์วิจัยทรัพยากรทางบก
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

๓.๖.๑.๒ ทางรถยนต์ มีทางหลวงแผ่นดินหมายเลข ๑ หรือถนน

พหลโยธิน เป็นถนนสายสำคัญที่จังหวัดลพบุรีสามารถติดต่อกับ
จังหวัดต่าง ๆ สำหรับในจังหวัดลพบุรี ทางสายนี้จะผ่านเขต
พื้นที่อำเภอเมือง และด้านทิศตะวันออกของบริเวณศึกษา ผ่าน
เทศบาลตำบลโคกสำโรง สุขาภิบาลขอนแก่น ในพื้นที่
อำเภอโคกสำโรง เข้าสู่จังหวัดนครสวรรค์

ทางหลวงแผ่นดินหมายเลข ๒๑ แยกจากถนนหมายเลข ๑
ที่สระบุรีไปสิ้นสุดปลายทางที่จังหวัดเพชรบูรณ์ ทางสายนี้จะผ่าน
พื้นที่อำเภอพัฒนานิคมและอำเภอชัยบาดาล เป็นเส้นทางติดต่อ
ภาคเหนือ และภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

ทางหลวงแผ่นดินหมายเลข ๒๐๔ เป็นถนนเชื่อมต่อกับ
พหลโยธิน และทางหลวงหมายเลข ๒๑ โดยผ่านเข้าไปในพื้นที่
อำเภอบ้านหมี่ อำเภอโคกสำโรง และอำเภอชัยบาดาลไปยัง
จังหวัดนครราชสีมา

ทางหลวงแผ่นดิน สายลพบุรี - สิงห์บุรี ซึ่งเชื่อมต่อ
ทางหลวงหมายเลข ๑ ผ่านเขตเทศบาลเมืองลพบุรี สุขาภิบาล
ท่าวัง อำเภอท่าวัง ไปยังจังหวัดสิงห์บุรี เส้นทางเส้นนี้เป็น
เส้นทางสายเดียวที่มีถนนตัดผ่านชุมชนของ เขตเทศบาลเมืองลพบุรี
โดยเฉพาะย่านโบราณสถานที่สำคัญของลพบุรี

นอกจากนี้ยังมีทางหลวงจังหวัดที่สำคัญอีกหลายสาย ที่
เชื่อมโยงระหว่างชุมชนต่าง ๆ ภายในจังหวัด ที่จะอำนวยความสะดวก
สะดวกและติดต่อให้กับชุมชนต่าง ๆ ด้วย

เนื่องจากลพบุรีเป็นจังหวัดที่มีพื้นที่กว้างใหญ่ และมีลักษณะ
เป็นพื้นที่สระกันดาร ยากแก่การติดต่อ จึงต้องการเส้นทางคมนาคม
อีกมาก การวางแผนพัฒนาจังหวัดและเขตเทศบาลลพบุรี ก็จำ
เป็นจะต้องคำนึงถึง เพราะเกี่ยวข้องกับการนำเอาทรัพยากร
จากพื้นที่ต่าง ๆ มาใช้ในการผลิตที่มีมักจะตั้งอยู่ใกล้ ๆ กับแหล่ง
ชุมชน

๓.๖.๒ การคมนาคมทางน้ำ

มีแม่น้ำลพบุรียาว ๘๕ กิโลเมตร แยกจากแม่น้ำเจ้าพระยาทางฝั่งซ้ายที่
ตำบลม่วงหมี่ อำเภอเมือง สิงห์บุรี ไหลผ่านเขตอำเภอบ้านหมี่ และอำเภอเมืองลพบุรี โดย
เฉพาะด้านทิศตะวันตกของเขตเทศบาลเมืองลพบุรี ไปเข้าเขตจังหวัดอยุธยา มาบรรจบกับแม่น้ำ
ป่าสักที่ตำบลเกาะลอย เขตอำเภอเมืองอยุธยา

แม่น้ำป่าสักไหลผ่านจังหวัดลพบุรีในเขตอำเภอชัยบาดาล และอำเภอพัฒนานิคม
ผ่านสระบุรีมาบรรจบแม่น้ำเจ้าพระยาที่จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

การคมนาคมทางน้ำของแม่น้ำทั้งสองสายนี้มีเป็นส่วนน้อย ทั้งนี้เนื่องจาก
ลำน้ำตื้นเขินในฤดูแล้ง และไหลเชี่ยวในฤดูฝน* แต่การคมนาคมทางน้ำในแม่น้ำลพบุรีนี้ ก่อนนั้น
ในสมัยสมเด็จพระนารายณ์มหาราช ได้เสด็จมาประทับที่ลพบุรี ซึ่งเปรียบได้ว่าเป็นราชธานีที่ ๒
ในยุคกรุงศรีอยุธยา กำลังรุ่งเรือง การเสด็จมาลพบุรีในครั้งนั้นก็เสด็จโดยทางลำน้ำลพบุรีนี้^๒

๓.๖.๓ ทางอากาศ

ลพบุรีมีสนามบินของทางราชการทหารอยู่ ๑ แห่ง อยู่ที่กองบิน ๒ โดกกระ
เดียม ตำบลเขาพระงาม อำเภอเมือง เป็นสนามบินที่ใช้ในกิจการทหารโดยเฉพาะ ไม่ได้
เปิดใช้เป็นสนามบินพาณิชย์

* สำนักผังเมือง, "รายงานการวิจัย เมืองลพบุรี" (กรุงเทพมหานคร : สำนักผังเมือง
กระทรวงมหาดไทย, ๒๕๒๑), หน้า ๑๔.

^๒ ทวน ดินธุพันธุ์, ลพบุรีที่น่ารู้, พิมพ์ครั้งที่ ๒ (ลพบุรี : หัดดโกศลการพิมพ์,
๒๕๑๒), หน้า ๖๓ - ๖๔.

๓.๗ ความสัมพันธ์กับพื้นที่โดยรอบในระดับภาค

๓.๗.๑ คำนการท่องเที่ยว ลพบุรีมีบทบาทที่เด่นชัดและมีศักยภาพสูงเมืองหนึ่งในด้านการท่องเที่ยวที่มีความสัมพันธ์ต่อเนื่องกับศูนย์กลางการท่องเที่ยวอยุธยา และบริเวณโดยรอบ โดยมีสถานที่น่าท่องเที่ยวหลายคานและหลายแห่งที่สามารถเดินทางได้สะดวกจากบริเวณพื้นที่ศึกษาซึ่งได้แก่

๑. วัดเขาพระงาม ตั้งอยู่ทางทิศเหนือห่างจากศาลากลางจังหวัดประมาณ ๑๒ กิโลเมตร มีพระพุทธรูปขนาดใหญ่มากตั้งอยู่บนไหล่เขา
 ๒. วัดถ้ำคูหาสวรรค์ ตั้งอยู่ห่างจากพื้นที่ศึกษาประมาณ ๗ ก.ม.
 ๓. อ่างเก็บน้ำซับเหล็ก ตั้งอยู่ห่างออกไปประมาณ ๑๑ กิโลเมตร
 ๔. วัดไลย์ ตั้งอยู่ในเขตอำเภอบ้านหมี่ เป็นวัดที่มีลวดลายปูนปั้นสวยงามมาก นอกจากนั้น มีเขาสมอคอน วัดถ้ำตะโก และถ้ำข้างเมือก
 ๕. เมืองโบราณที่วังไผ่ อยู่ในเขตอำเภอบ้านหมี่ นอกจากนั้นยังมีเขาวงกต วัดค้างคาว และมีขนบธรรมเนียมประเพณีของท้องถิ่น เช่น พิธีกำฟ้า พิธีสารท และการลงบัง
 ๖. วัดเขาวงพระจันทร์ ตั้งอยู่ในเขตอำเภอโคกสำโรง มีบันได ๓,๐๖๗ ขั้นที่จะขึ้นไปยังยอดเขาได้
 ๗. ปรางค์นางผมหอม อยู่ในเขตอำเภอชัยบาดาล
 ๘. น้ำตกวังก้านเหลือง นับเป็นสถานพักผ่อนหย่อนใจของชาวอำเภอชัยบาดาล และผู้ที่มาจากโคกสำโรง และจากพื้นที่เขตเทศบาลเมือง เป็นน้ำตกที่มีความสวยงามแห่งหนึ่ง
- นอกจากนี้ยังมีการทอผ้า มีดหมี่ ที่ตำบลบ้านกล้วย ตำบลหินปักในอำเภอบ้านหมี่ แต่จะทำกินเฉพาะหลังฤดูการทอานเท่านั้น
- การเที่ยวระโนพลอย มีอยู่ที่บ้านกล้วย บ้านทราย ในอำเภอบ้านหมี่เช่นกัน

๓.๗.๒ คานกิจการทหาร

กิจการทหารเริ่มมาตั้งอยู่ในพื้นที่ภายในจังหวัดลพบุรี ตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๔๘๓ ก่อนนั้นเคยมีความสำคัญมากประกอบด้วยกิจการทหารในหลาย ๆ คาน มารวมกันอยู่ ปัจจุบันกิจการทหารได้เน้นความสำคัญในด้านชายแดน หน่วยต่าง ๆ ของทหาร จึงได้กระจายออกไปสู่พื้นที่ต่าง ๆ ทั่วประเทศ กิจการทหารในลพบุรีส่วนใหญ่จึงทำหน้าที่เป็นหน่วยสนับสนุนการรบ โดยมีหน่วยทหารที่

สำคัญ คือ ศูนย์สงครามพิเศษ และศูนย์การทหารปืนใหญ่ มีจังหวัดทหารบกฉะบุรีเป็นผู้ดูแลในพื้นที่นี้

ลักษณะของกิจการทหาร เป็นลักษณะที่มีความสมบูรณ์ในตัวเอง ประกอบด้วยพื้นที่ที่มีขอบเขตอย่างเด่นชัด มีบริการต่าง ๆ พร้อม และมีประชากรที่มีคุณลักษณะพิเศษเป็นองค์ประกอบโดยประชากรจะมีอายุตั้งแต่ ๒๐ ปีขึ้นไป เกือบทั้งหมดเป็นชาย มีอาชีพและรายได้ทั้งหมด

บทบาทและความสัมพันธ์ของทหารต่อเมือง นับว่ามีบทบาทในทางอ้อมต่อเมือง ทั้งนี้เนื่องจากทหารตามปกติจะอยู่ในที่ตั้งหรือค่าย มีที่พัก สถานที่ทำงาน และสิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ อยู่พร้อมภายในทหารจึงไม่จำเป็นต้องออกมาใช้การบริการต่าง ๆ ของเมือง โดยเฉพาะพลทหารที่จำต้องทำภารกิจ และจะออกไปไหนไม่ได้เลยในช่วง ๔ เดือนแรกของการฝึก

สิ่งที่ส่งผลกระทบต่อและสัมพันธ์กับ เมืองโดยตรงก็คือการค้า โดยเฉพาะการซื้อขายเพื่อนำไปประกอบเลี้ยงแก่พลทหาร และจะมีอีกบ้างเล็กน้อยจากการซื้อของของครอบครัวทหาร ปริมาณการซื้อขายขึ้นอยู่กับจำนวนทหาร ซึ่งไม่สามารถหาจำนวนที่แท้จริงได้ เพราะเป็นความลับของทางราชการทหาร การจ่ายค่าอาหารจึงอยู่ในงบประมาณที่จำกัดตามเบี้ยเลี้ยงของทหาร และจำนวนทหารจึงไม่สามารถก่อให้เกิดความเคลื่อนไหวต่าง ๆ ที่มีผลต่อเมืองที่เกี่ยวข้อง โดยเฉพาะอย่างยิ่งระบบการจัดซื้อ ใช้วิธีประมวลจากร้านค้าภายในตลาดในบริเวณเมืองเดิม จากร้านค้าเพียงไม่กี่ร้าน เพื่อให้เกิดผลดีต่อเมืองฉะบุรี จึงควรกระจายการซื้อขายออกไปในหลาย ๆ พื้นที่ โดยเฉพาะไปยังย่านการค้า ย่านวงเวียนศรีสุริโยทัย

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

สรุปและปัญหาทางด้านสภาพทั่วไป

จังหวัดลพบุรีมีสภาพทางภูมิศาสตร์ที่เหมาะสมแก่การเกษตรกรรม โดยเฉพาะพืชไร่ และทำนา พื้นดินส่วนใหญ่มีความอุดมสมบูรณ์ปานกลางถึงค่อนข้างสูง ที่ตั้งของจังหวัดมีโอกาเป็นศูนย์กลางของภูมิภาคตามธรรมชาติ แต่เนื่องจากเส้นทางคมนาคมทางบกไม่เอื้ออำนวยที่จะให้เป็นศูนย์กลางเช่นนั้นได้

ลักษณะพื้นที่โดยรอบ เขตเทศบาลเป็นพื้นที่เกษตรกรรมส่วนใหญ่ มีระดับต่ำกว่าเขตเทศบาล มีภูเขาสูงอยู่ทางทิศตะวันออกเฉียงเหนือ ห่างประมาณ ๔ กิโลเมตร

ลพบุรีไม่ได้มีเส้นทางคมนาคมผ่านจังหวัดเพียง เส้นทางเดียว สายหนึ่งพาดผ่านส่วนตะวันตกของจังหวัด อีกสายหนึ่ง พาดผ่านส่วนตะวันออกของจังหวัด ทั้งแนวคมนาคมทางรถยนต์ และรถไฟ เทศบาลเมืองจึงไม่ได้เป็นศูนย์กลางของข่ายการคมนาคมภายในจังหวัดเพียงแห่งเดียว ปริมาณน้ำใต้ดินมีน้อย

ในด้านความสัมพันธ์กับพื้นที่โดยรอบเทศบาลเมืองลพบุรี นอกจากจะมีโบราณสถานภายในเขตเทศบาลเองแล้ว ยังมีสถานที่ท่องเที่ยวในด้านศาสนสถาน ศิลปวัฒนธรรมและธรรมชาติอยู่ในท้องที่ส่วนต่าง ๆ ในพื้นที่โดยรอบอีกมาก เหมาะสมที่จะเป็นศูนย์กลางการท่องเที่ยวในระดับจังหวัดได้ ในด้านการทหาร ทหารจะมีบทบาทที่จะทำให้เกิดการเคลื่อนไหวของกิจกรรมต่าง ๆ ภายในเมืองในระยะ เริ่มแรกที่มีการตั้งหน่วยทหาร จากการก่อสร้างและจำนวนคนที่เพิ่มขึ้นอย่างฉับพลันเท่านั้น หลังจากนั้นแล้วกิจการทหารจะเป็นเพียงตัวพุงหรือคล้ายเป็นองค์ประกอบที่เกือบคงที่ ไม่ได้ก่อให้เกิดการเคลื่อนไหวภายในเมือง กิจการทหารจึงมีบทบาทน้อยลงมากในระยะหลัง ๆ ของการดำเนินงาน

ศูนย์วิทยุทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย